

УДК 37.015.3:614.8

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ – ГОЛОВНЕ ЗАВДАННЯ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

О.В. Третьяков, доцент, к.т.н., Харківська національна академія міського господарства, О.В. Дашковська, доцент, к.х.н., Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України, м. Київ

Анотація. Визначено шляхи формування культури безпеки як нового, сучасного світогляду на ставлення до постійної турботи щодо збереження життя і здоров'я людей у процесі праці та побуті у майбутніх фахівців з охорони праці.

Ключові слова: культура безпеки, вступ до спеціальності, охорона праці, безпечна життєдіяльність.

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ БЕЗОПАСНОСТИ – ГЛАВНАЯ ЗАДАЧА ПОДГОТОВКИ БАКАЛАВРОВ ПО ОХРАНЕ ТРУДА

О.В. Третьяков, доцент, к.т.н., Харьковская национальная академия городского хозяйства, Е.В. Дашковская, доцент, к.х.н., Институт инновационных технологий и содержания образования МОНмолодьспорту Украины, г. Киев

Аннотация. Определены пути формирования культуры безопасности как нового, современного мировоззрения на отношение к постоянной заботе о сохранении жизни и здоровья людей в процессе работы и в быту у будущих специалистов охраны труда.

Ключевые слова: культура безопасности, введение в специальность, охрана труда, безопасность жизнедеятельности.

FORMATION OF THE CULTURE OF SAFETY – THE MAIN AIM OF TRAINING BACHELORS IN THE FIELD OF LABOUR PROTECTION

O. Tretyakov, Associate Professor, Candidate of Engineering Science, Kharkiv National Academy of Municipal Economy, O. Dashkovska, Associate Professor, Candidate of Chemical Science, Institute of Innovative Technologies and Educational Content, Kiev

Abstract. Ways to form the culture of safety as a new contemporary world view on the attitude to the permanent care of human health and life protection in working and everyday life of future specialists in labour protection have been identified.

Key words: culture of safety, introduction into profession, labour protection, safe vital activities.

Вступ

Перехід до концепції сталого розвитку суспільства не можливий без урахування та, якщо потрібно, трансформації світогляду кожної людини в напрямі підвищення її відповідальності за майбутнє наступних поколінь. Особистість з рівнем культури безпечної життєдіяльності, необхідним для збереження

людства, проявляє її, насамперед, у дбайливому ставленні до себе, навколишнього середовища, не стає суб'єктом і об'єктом небезпеки для інших.

Сучасні стратегії України спрямовані на подальший розвиток національної системи освіти, її адаптацію до умов соціально орієнтованої економіки та інтеграцію в Європей-

ське і світове освітнє співтовариство. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України докладає чимало зусиль для реалізації в Україні положень Болонського процесу, мета якого – створення єдиного Європейського простору вищої освіти.

Проте, як зазначається у листі Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду до Кабінету Міністрів України від 10.02.2009 р. за № 01/01-13.2-5/03/747, наша країна не вважатиметься інтегрованою в Європейське суспільство без докорінних змін у системі підготовки кваліфікованих кадрів, обізнаних з питань промислової безпеки та охорони праці.

Аналіз публікацій

Постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 р. № 1719 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» [1] вперше в нашій країні було передбачено підготовку бакалаврів за напрямом «Охорона праці». Наявність фахівців у галузі охорони праці, підготовлених відповідно до сучасних вимог освіти з урахуванням останніх досягнень світової науки, стане ключовою ланкою у здійсненні робіт щодо запобігання аваріям і травматизму на виробництві та підвищення загального рівня безпеки у країні.

Вступ до спеціальності – нормативна дисципліна циклу професійної та практичної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань 1702 «Цивільна безпека», напряму підготовки 6.170202 «Охорона праці» відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти України, затвердженого і введеного в дію наказом Міністра освіти і науки України № 320 від 10.04.2009 р. [2].

Ця дисципліна вивчається з метою набуття майбутніми фахівцями необхідного в їхній подальшій професійній діяльності рівня знань та умінь із правових і організаційних питань охорони праці, з питань гігієни праці, виробничої санітарії, техніки безпеки та пожежної безпеки, визначеного відповідними державними стандартами освіти, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників по відношенню до результатів виробничої діяльності.

Мета і постановка задачі

Метою статті є визначення завдання формування культури безпеки як нового, сучасного світогляду на ставлення до постійної турботи щодо збереження життя і здоров'я людей у процесі праці та побуті у майбутніх фахівців з охорони праці.

Створення нової парадигми

Перегляд цілей, завдань, змісту освіти, що сьогодні відбуваються у країні, дозволить нарешті перейти до особистісно-орієнтованої моделі підготовки фахівців. Від обмеженого кола спілкування, в непорушних межах суспільних норм і традицій, що склалися століттями, людина перейде до системи складних, рухливих, швидкозмінних громадських зв'язків і стосунків. Необхідність такого кроку обґрунтована сучасними глибинними змінами в соціумі та суспільно-економічними умовами існування. Безперервний науковий і технологічний прогрес також вимагає від сучасного фахівця необхідності бути готовим до професійних змін у своїй діяльності.

В якості завдань формування культури безпеки студентів можна визначити такі:

1. Забезпечення мотивації до безпечної поведінки.

У процесі виховання людини під впливом соціальних, педагогічних та інших факторів реалізуються її особистісні схильності. Формування оптимального типу мотивації до безпечної поведінки є фундаментом, на якому базується подальше підвищення надійності та безпеки взаємодії людини з техногенним середовищем.

2. Формування системи компетенцій, знань, умінь і навичок безпечної поведінки та переконаності в їх істинності. Тільки оволодіння основними цінностями культури безпеки та їх безумовне застосування може гарантувати безпечне існування людини в техносфері. Оскільки техногенне середовище концентрує велику кількість небезпек, рівень розвитку особистісних якостей, спрямованих на їх подолання, буде визначати ефективність діяльності людини в даній сфері.

3. Психологічна підготовка до безпечного поводження.

Найчастіше люди виявляються психологічно невідповідними до дії в екстремальних ситуаціях. Але ж психологічна стійкість у

небезпечних ситуаціях є вирішальним чинником їхнього виживання. Під час небезпеки на людей діють психотравмуючі обставини – комплекс надсильних подразників, які порушують звичайну психічну діяльність. При цьому важливу роль відіграють усі категорії психічної діяльності.

До нормативної дисципліни, відповідно до ОПП, включено такі змістові модулі (табл. 1).

Таблиця 1 Блоки змістових модулів, що складають дисципліну «Вступ до спеціальності»

Шифр(и) блоків змістових модулів та змістових модулів, що входять до даного блоку	Назви блоків змістових модулів та змістові модулі, що входять до даного блоку
ПП. 03	Основні етапи розвитку науки про захист людини від шкідливого та небезпечного впливу техногенного виробничого середовища
2. 07. 01. 01	Концепція формування цілісної системи знань з питань охорони праці
2. 07. 01. 02	Суспільство та розвиток суспільних виробничих відносин
ПП. 04	Стан охорони праці на сучасному етапі в Україні та інших країнах світу
2. 07. 08. 01 3. 01. 05. 02	Стан охорони праці в Україні та інших країнах світу
2. 07. 08. 02 3. 01. 05. 03	Основні принципи державної політики України з питань охорони праці
2. 07. 08. 03 4. 05. 06. 02	Основні принципи організації охорони праці в умовах різних форм власності
1. 14. 18. 02 4. 05. 06. 01	Законодавче регулювання питань охорони праці щодо створення безпечних і здорових умов праці
ПП. 05	Концепція сталого розвитку людського суспільства
1. 15. 03. 01 4. 04. 06. 03 3. 31. 08. 01	Концепція формування цілісної державної системи гарантування прав кожної людини на надійну безпеку
ПП. 06	Теоретичні основи єдиної системи безпеки в державі
1. 14. 18. 01 4. 04. 06. 04 3. 31. 08. 02	Соціальний захист потерпілих в умовах сучасного техногенного середовища
3. 01. 05. 04	Поняття про травматизм виробничого та побутового характеру
3. 01. 05. 05	Поняття про виробничі шкідливості та професійні захворювання

Наскільки адекватно відбувається відбиття дійсності у свідомості через відчуття і сприйняття, поновлення цього відбиття в пам'яті, узагальнення та переробка властивостей дійсності через уяву та мислення, настільки адекватним є і прийняте рішення.

Усвідомлення ситуації й адекватність поведінки при несподіваній загрозі для життя різко знижуються і залежать від уроджених особливостей особистості, її установок, типу нервової системи і ряду інших психобіологічних показників. Однак реально підготувати людину до адекватного поведіння у випадку виникнення непередбачених ситуацій, пов'язаних із загрозою для життя, сформувати стресостійкість, психологічні якості, що дозволяють адекватно оцінювати обстановку, приймати швидкі та правильні рішення і не втрачати самовладання в небезпечних ситуаціях, володіти власними емоціями дуже не просто. Таке завдання можливо реалізувати лише через застосування відповідного набору методів, зміст яких визначається сучасною психологією у процесі підготовки людини до безпечного функціонування в техносфері.

4. Забезпечення фізичної підготовки до дій в екстремальних умовах.

Фізичними якостями прийнято називати вроджені (успадковані генетично) морфофункціональні якості, завдяки яким можлива фізична (матеріально виражена) активність індивідуума, що одержує свій повний прояв у його доцільній руховій діяльності. Відомо, що до основних фізичних якостей відносять м'язову силу, швидкість, витривалість, гнучкість і спритність. Для їх розвитку необхідно створювати певні умови діяльності, використовуючи відповідні фізичні вправи на швидкість, силу тощо. Однак ефект тренування цих здатностей залежить також від індивідуальної норми реакції на зовнішні навантаження. Суб'єкти формування безпечної поведінки повинні добре знати основні засоби та методи розвитку різних рухових якостей, а також способи організації занять. У цьому випадку можна точніше підібрати оптимальне сполучення засобів, форм і методів удосконалення стосовно конкретних умов.

5. Розвиток творчої готовності до безпечної життєдіяльності.

6. Засвоєння досвіду самоконтролю в забезпеченні безпечної життєдіяльності.

Необхідність усунення існуючих недоліків підготовки фахівців з вищою освітою потребує визначення однієї з головних проблем сучасного суспільства – накреслення підходів до трансформації системи виховання культури безпеки студентів, особливо технічних ВНЗ, які задовольнятимуть існуючим психолого-педагогічним умовам і нормам. Такі підходи передусім мають бути спрямовані на розвиток творчих здібностей особи, вміння знаходити вірне рішення в нестандартних ситуаціях, самостійно і творчо мислити, адаптуватися до умов, які швидко змінюються. Як показує практика, на сучасному етапі розвитку цивілізації суспільству важливо підготувати не лише кваліфікованих фахівців у будь-якій галузі господарювання, але й навчити їх бачити, оцінювати, не провокувати, а попереджувати небезпеки, які виникають у процесі життєдіяльності людства. Такий стан освіти може бути забезпечено тільки за умов підвищення рівня індивідуальної культури безпеки, в першу чергу окремої особи і суспільства в цілому.

Знання та досвід досягнення особистої безпеки, проходячи крізь розум і психіку людей, сприяють формуванню у них необхідних регуляторів поведінки, що є, головним чином, гарантом безпеки соціуму.

Тому основним завданням засвоєння дисципліни «Вступ до спеціальності» при підготовці бакалаврів за напрямом «Охорона праці» має бути не тільки і не стільки їх загальне інформування про невідповідний стан охорони праці на підприємствах нашої країни, а формування нової професійної культури – культури безпеки як фундаменту для засвоєння усіх дисциплін блоку професійної підготовки. Саме оволодіння культурою безпеки, її принципами пок-

ликане забезпечити формування нового, сучасного світогляду на ставлення до постійної турботи щодо збереження життя і здоров'я людей у процесі праці та побуті.

Висновки

Запропонований підхід є значно більш ефективним, ніж традиційне викладання у цій дисципліні історії становлення охорони праці як науки та констатація, з наведенням конкретних цифр, поганого становища з безпеки праці на виробництвах різних галузей господарства країни та їх порівняння з аналогічними показниками провідних країн світу.

Вивчення культури безпеки покликане формувати загальну філософію при реалізації професійної діяльності фахівців з охорони праці, які, в першу чергу, мають забезпечити превентивний аналіз небезпек на виробництві, постійну профілактику виробничого травматизму та професійних захворювань, із забезпеченням постійного удосконалення системи управління охороною праці на підприємствах.

Література

1. Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр: постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 р. № 1719. – www.osvita.ua.
2. Галузевий стандарт вищої освіти України, затверджений Наказом МОН України № 320. від 10.04.2009 р. – www.osvita.ua.

Рецензент: О.І. Богатов, доцент, д.т.н., ХНАДУ/

Стаття надійшла до редакції 10 вересня 2012 р.